

X.

VÁROSOK SZERKEZETE

KÜLFÖLDÖN.

(*Folytatás*).

A' városoknak engedett függetlenség hamar megtermé gyümölcseit, a' nép' szelleme szabadabban forogván a' községi hatáskörben, megedzett és felemelkedett a' hazafiság' érzetére, 's a' polgárok fegyvert fogván fejedelmök mellett, visszaszerezték nagy részét az elvesztett tartományoknak, melyeket a' bécsi congressus utóbb még újakkal szaporított. Azonban, elmúlván a' veszély' ideje voltak, kik gyanuval nézték a' városi szerkezetben a' democratiának engedett befolyást, itt ott néha előforduló csekély zavarokban már előjeleit látták nagyobb's veszélyesb politicalai mozgalmaknak. Más részről nem tagadhatni, hogy az 1808-diki szorultságban egy kissé elhamarkodott törvénynek csakugyan voltak némi hiányai, kivált mi a' városi küldöttek és a' tisztikar közötti viszonyok határozatlanságát illeti, mi ezek között nem ritkán ellenséges sürölódásokra adott alkalmat. Ezen nézetekből eredett az 1831-diki revideált városi szerkezet, mely azonban csak a' brandenburgi, alsó lausitzi, szász, westfáliai és néhány poseni városokba hozatott be, a' tilsiti béke után

porosz kormány alatt maradt tartományokban, sőt némely utóbb visszanyertekben is, az 1808-diki szerkezet hagyatván meg; ezekbe a' revideált szerkezet csak saját kérelmekre lévén behozandó, mi azonban eddig csak ritka városban történt, mert noha az új törvény javítást foglal is magában a' régiebbhez képest, de foglal megszorítást is.

A' megváltozott nevezeteseb pontok e' következők: a' választási és megválasztatási censusra nézve különbség, 's mindkettő magashra tétetett, ennél fogva választó csak az, kinek a' város' nagyságához képest legalább 300 — 2000 tallér értékű fekvő birtoka, vagy állandó kereset után 200 — 600 tallér' jövedelme van; városi küldöttek pedig és a' tiszti karba csak az választható, ki szinte a' község' nagyságához aránylag, 1000 — 12000 tallért érő fekvő vagyonnal vagy mesterség 's ipar után 200 — 1200 tallér tiszta jövedelemmel bír. Más részről azonban a' választási jog más forrásokból jövedelmet húzó, vagy értelmi miveltséget feltételező állású egyedekre is kiterjesztetett. A' városi küldöttek' száma leszállítatott. A' tisztikarnak fizetése tagjaira nézve a' hivatalidő meghosszabbítatott 12 évre, 's ennek elteltével nyugpénzt követelhetnek, melly a' tartományi hatóság, 's nem mint előbb a' városi küldöttek által, megállapított fizetésnek bizonyos részét teszi. Világosan kijelentetett, hogy a' tisztikar tagjai egyszersmind a' kormánynak is organumai és tisztviselői 's ennek folytában kiszabattak a' városi küldöttek és a' magistratus közötti minden viszonyok. A' városi küldötteknek minden a' község' belső gazdaságát illető ügyekben a' tisztikar ellenében is eldöntő hatalom adatott; olly ügyekben azonban, mellyek magokban státus vagy magánosok iránti köteleztetéseket foglalnak, a' magistratusnak ki kell ugyan kérni a' városi küldöttek véleményét, de ahhoz kötve n'ncsen. Más fontos ügyekben mind a' két hatóságnak egyetértése szükséges. A' városi küldötteknek azon joga, minél fogva az igazgatóról véleményeket nyomtatásban kiadhatták e' hozzá-

adás által „a' magistrátus' helybenhagyásával“ úgy szólni eltöröltetett, mert nem valószínű, hogy ez maga elleni panaszok' közzétéletét valaha megengedje. A' polgárok' joga pedig jelen lehetni a' községi számadások' vizsgálatánál az új törvényből szinte kimaradt. Végre a' kormánynak helybenhagyása a' már felebb említett eseteken kívül, még községi fekvő birtoknak a' polgárok között felosztására, tudományos és művészeti gyűjtemények' eladására, kölcsönök' felvételére, földbirtok' szerzésére és új adók' határozására is megkívántatott.

Megismertetvén részletesebben a' porosz községi rendszerrel, Némethon egyéb státusainak is, jobbára annak példája és mintája után készült városi szervezeteiről kívánunk szólni. Hogy ezen némelyekben rokon, másokban eltérő intézmények' tarka tömegében némileg tisztább átnézetet nyerjünk 's a' mellett ne kénytelenítessünk azoknak csak ritka eredeti vonások által megszakasztott egyformaságát, hosszú untató sorban az olvasó elébe vezetni, csak két legnevezetesebb pontra akarjuk figyelmünket szorítani ú. m. a' polgári jogok milly kiterjedésben, mi módon 's kik által gyakoroltatnak, és a' kormány felügyelése milly ügyekre terjed; vagy is a' községi hatóságnak kettős viszonyára: 1-ször a' lakosokhoz 2-or a' kormányhoz, a' külön szervezetek egyéb részleteit pedig csak akkor fogjuk megemlíteni, ha azokat egy vagy más tekintetben kiemelésre különösen méltóknak találандjuk. ¹⁾

A' polgári jogok' kiterjesztésében nevezetesen a' választásokra nézve a' porosz rendszeren túl mentek *Württemberg* és *Baden*. Az elsőben a' polgárok' választják nem csak a' község' képét viselő úgy nevezett polgári választmányt, mellynek tagjai két évig maradnak hivatalban, de

¹⁾ Über die Städte in Deutschland und ihre Verfassungen. Deutsche Vierteljahrs-Schrift. July—Sept. 1839.

Städteordnungen Deutschlands Convers. Lex. der Gegenwart. 36-tes Heft. 1841.

a' városi tanács' tagjait is, nem úgy mint a' porosz törvény szerint a' képviselő testület, hanem az egész polgárság választja szinte két évre, de úgy hogy ha a' tanácsosok' közül valamelyik második választáskor helyében meghagyatik, azt holtiglan megtarthassa. A' polgármesteri holtig tartó hivatalra szinte a' község maga ajánl három egyedet a' kormánynak 's ez közülök egyet kinevez; ha pedig egyike mellett a' kijelölteknek a' szavazók két harmada lett volna, törvény szerint ennek adandó az elsőség. Egyébiránt a' kormány vizsgálja és hagyja helyben a' városi számadásokat, jóváhagyásától függnék minden nevezeteseb szerződések 's kiadások, végre ha a' városi tanács és a' polgári választmány valamely ügyben egyet nem értenek, a' kerületi hatóság útján határoz

Badenben hasonlóképen az egész község tölt be minden hivatalt sőt annyiban még több joggal bír, mint *Württembergben*, mert fontosabb ügyekben 's olly esetben midőn a' polgári választmány és városi tanács között véleménykülönbség forog fenn: nem a' kormányt hanem az egész községet illeti az eldöntő határozat.

A' törvény ezen rendelete azonban a' badeni rendek által 1837-ben nagyobb városokra nézve, népcsoportozások' elhárítása' tekintetéből módosítatott, illy esetek' eldöntése végett egy nagy választmánynak, a' római censusra emlékeztető módon választását határozván t. i. a' város' polgárai három osztályra szakadnak; azoknak legszegényebb három hatoda teszi az első, a' középvagyonú két hatod a' második 's a' leggazdagabb egy hatod a' harmadik osztályt, mindenik osztály pedig a' nagy választmány' tagjainak egy harmadát választja, kiknek száma a' legnagyobb városokban a' polgárok' egy tizenketted, kisebbekben egy 10-ed — 7-ed részét teszi, de sehol ötvennél kisebb nem lehet. Egyébiránt a' kormány befolyása csekély különbséggel ollyan, mint *Württembergben*.

A' polgárok' választási és határozási jogainak illy kiterjesztésével ellenkező megsejorítást találunk *Bajorországban*; itt a' polgárság csak közvetett választás útján töl-

ti be a' hivatalokat, a' maga kebeléből választván elébb választókat, kik által a' városi küldöttek vagy képviselők a' legtöbb adót fizető polgárok közül, ez által pedig a' városi tanács' tagjai a' kormány megerősítése mellett választatnak. A' várositanács fizetési tagjai elsőbben három évig, de második megválasztatásuk után holtig maradnak hivatalban, a' fizetéstelenek minden hatodik évben esnek új választás alá. A' kormány a' községi birtok iránti rendelkezések felett a' felügyelést magának fenntartotta.

A' *szász* királyságban 200 polgárnál kevesebbel bíró városokban azok közvetlenül választják a' városi küldötteket, nagyobbak közvetve választók által. Fontosabb ügyek felett csak e' nagy választmány határozhat, melly a' városi küldötteken kívül még a' város' idősbjeit (Stadt-älteste), vagy is olly polgárokat, kik tizenkét évig a' városi tanács' tagjai voltak 's attól becsülettel megváltak, 's a' város népességéhez arányos számú ez alkalomra választott polgárokat foglal magában. Ez tölti be a' tanács' helyeit, ez választ polgármestert e' városi tanács három jelöltje közül, ez határoz községi vagyont illető dolgokban, vizsgálja a' számadásásokat és pedig annyira függetlenül a' kormánytól, hogy ennek csak rövid kivonatát küldi be tudomás végett. A' szász törvény még szabadságot is enged egyes városoknak az általa megállapított szerkezetnek a' helybeli körülményekhez módosítására.

Braunschweigban szinte közvetett választás divatozik. Itt a' törvény a' tanács tagjainak választását szorosan meghatározza illy módon: a' városi tanácsnak és a' polgári küldötteknek választmánya a' megürült helyre három egyedet jelel ki; ha ezek ellen sem a' tanácsnak, sem a' polgári küldötteknek kifogásuk nincsen, ezen két testület együtt fog titkos szavazáshoz, mellyben általános többség kívántatik, különben a' választás ismétlendő, ha pedig még ekkor sem mutatkoznék általános többség, a' kormány nevez ki egyet a' kijelelték' közül. A' kormány

a' szokott felügyelésen kívül a' számadások' vizsgálatát is fenntartotta magának.

Nassauban a' községi igazgatásra legnagyobb befolyása a' kormánynak van, mert ez maga nevezi ki a' polgármestert (Schultheisz) 's noha melléje adatik egy a' polgárok által 2 — 3 évre választott községi tanács, ez csak véleményadásra és a' polgármester ellen a' kormány-nál beadandó panasztételre van jogositva. A' költségvetés és a' számadások több napokig minden községi tag' lát-tára kitétetnek ugyan, hogy kiki ellenvetéseit eléadhas-sa, de ezek felett csak a' kormány ítél. Fontosabb ú. m. községi fekvő vagyont illető ügyekben a' polgármester kö-telez az egész községet egybehíni, de nem tanácskozás-ra, hanem csak *igen'* vagy *nem'* kijelentésére, miután a' polgármester és a' községi tanács a' javaslat mellett és elen-szoló okokat részletesen eléadták.

Anhalt-köthen annyiban említésre méltó, mert a' né-met státusok közt ez egyben a' francia községi rendszer dívatozik. A' fejedelem által választott maire mellé egy ugyanazáltal nevezett municipális tanács adatott, mely azonban évenként csak egyszer 14 napra gyűl egybe, a' maire' elnöksége alatt a' város' szükségéről és fedezte-tések módjáról tanácskozandó.

Hannoverában a' francziák' kiűzése után a' régi kö-zépkori szerkezet hozatott be ismét, de 1819 óta több városoknak más más szerkezeti és igazgatási szabályok adattak. Ezen speciális intézmények azonban némelly fő-pontokban megegyeznek. A' városi földbirtokosok és leg-több adót fizető úgy nevezett inquilinusok kerületenként előljárókat (Vorsteher) választanak, ezek együtt teszik a' polgári collegiumot, mely az egész községet képviseli. A' város' kormánya a' fizetési tisztikarnál van, mely kö-zösen a' polgári collegium és városi tanács által választat-ik a' kormány helybenhagyása mellett. Ha e' két városi hatóság bármi ügyben meg nem egyezhet, a' kormányt illeti az eldöntés.

De ennyi elég, sőt talán már sok is a' német szövetségnek, mint tréfásan nevezni szokták, tizenkettedrét státusairól, de mielőtt attól elbucsúznánk, szabad legyen a' különben is fontosabb, 's kivált mi reánk nézve érdekes *ausztriai* német tartományokról valamivel bővebben szólni. Halljuk mit mond az ezekben divatozó községi szerkezetről egy angol író, ki az *ausztriai* birodalom' külön részeiben hosszabb ideig tartózkodott oly célra, hogy political 's igazgatási intézményeinek alapos és részletes leírását adja, 's kinek hiteles adatok' szerzésébeni fáradhatlan szorgalmáról 's arról, milly élénk érdekekkel viseltetett ebbeli studiumainak tárgyhöz, e' cikkely írójának is személyes ismeretség után tudomása van.

"Miután" úgymond ¹⁾, a' lakosokat úgy szólván eredeti állapotban, mint a' földnek tulajdonosait és mive-
lőit tekintettük, a' szemlélés' sora azon társulati intézményekre kerül, mellyek alatt, mint faluk, mezővárosok' és városok' lakói élnek. A' régi hűbéri elv szerint, melly a' császári birodalom' német tartományaiban újabb időkig uralkodott, 's Magyarországon még most is fennáll, a' községek' belső igazgatása tisztviselők által intéztetett, kiket a' lakosok, de csak a' földesúri hatóság jóváhagyása mellett, választottak, minél fogva a' választás mindig ennek akarata szerint történt. Fokenkénti beavatkozás útján a' koronának sikerült a' német tartományokban, a' hűbéri urak által elébb gyakorlott befolyást magának tulajdonítani 's azon jogával élván, minél fogva 120 házzal bíró falukat vásári szabadalommal felruházhat, ilyen községeket a' társulati élet' magasabb fokára emelte. Most is, mint elébb, minden faluban községi tanács, adószedő 's egyéb tisztviselők választatnak a' lakosok közül 's szavazataik által, de mind ezek hivatalaikban a' kormány által a' császári kerületi hatóság útján megerősíten-

¹⁾ Austria by Peter Evan. Turnbull. Vol II. Social and political condition. 54—59-dik lap.

dők. Ha illy községnek vásári szabadalom adatik, a' községi testület' nagysága vagy is a' helybeli tisztviselők' száma a' helység' népességétől függ, 's ennél fogva a municipális városok több osztályba soroztatnak 's a' szerint mint a' lakosok száma, 's jóléte növekszik, alsóbb osztályból felsőbb fokra emelkednek. De szerkezetük általános rendszere ugyanaz marad 's e' tekintetben csak nem egy az angol borough-éval az utolsó változtatások előtt. Amazokban létezik egy 3 — 4 évre választott külső vagy községi tanács, -'s egy kisebb vagy is mintegy alderman-ek' tanácsa, mellynek' tagjai amannak kebeléből holtiglan választatnak, 's különös választás által e' két testület tagjai közül választatnak a' polgármester, syndicus, kamarás és egyéb tisztviselők. Ezeket illeti, a' melléjük adott községi ülnökökkel együtt, bizonyos határok közt a' törvény szolgáltatás, a' városnak tisztán tartása, a' vásárok' szabályozása 's felügyelése, városi czélokra fordítandó adók' kivetése 'sbt. De e' testületeknek illy látszatos önkormányza és a' földesúri hatóság alóli valóságos felszabadítása mellett, e' jogok' gyakorlatánál különös gond fordítatik mindennek elkerülésére, mi a' népet felizgathatná. A' kormány' vezető hatalmát a' kerületi tisztség, vagy tartományi kormányshéz útján minden lépésnél érezteti. Tanácsba vagy valamelly hivatalra választatni nem minden lakosnak, hanem csak a' czéhek' tagjainak van joga, mellyekhez minden kézművesnek tartozni kell, más lakosok is igényelhetvén azokba felvételt. A' czéhbéli tagoknak névlajstroma minden választás előtt elkészítetvén a' kerületi tisztségnek helybenhagyás végett beküldetik. Ezen általános lajstrom megerősítése után minden czéh a' maga kebeléből bizonyos számú választókat választ, aránylag a' város népességéhez, úgy azonban hogy a' választóknak összes száma 20-nál kisebb semmi esetre nem lehet — ezek ismét a' kerületi tisztség által megerősítendők. A' megürült helyekre kijelelték' nevei hasonlóképen a' kerületi tisztségnek által küldetnek erkölcsiségökről szóló bizonyítványok mellett, mi alatt csendes

és szabályos magaviselet 's a' törvényes hatóságok iránti szakadatlan tisztelet és engedelmesség értetik. Miután a' kijelelték névsora a' kerületi tisztség által, mellynek joga van közüők bár mellyiket, vagy valamennyit minden okadás nélkül elvetni, jóváhagyatott a' választók egybegyűlvén a' városi tisztikar' jelenlétében golyózás' útján szavaznak; mire a' megválasztott egyed a' kerületi tisztség vagy a' tartományi kormányshéz által hivatalba iktatik. Némelly helyeken a' földes uraságnak szinte vetőja van, mint a' császári kormányhatóságnak, a' polgármester vagy syndicus' választása ellen, de annak eziránti okait előadni kell, mellyeket a' tartományi kormányshéz mint érvényteleneket elvethet. Jöllehet ezek és még némelly más városi tisztviselők csak 3 — 4 évre választatnak, azok hivatalaikban a' kormányshéz által ez idő eltelte után is új választás nélkül bármennyiszer megerősíthetők, mi által a' fontosabb hivatalok holtig tartókká válnak ha a' kormány úgy akarja. De nem csak választásokra szorítja a' kormány intéző 's vezérlő hatalmát. A' beligazgatást érdeklő minden rendelet a' kerületi tisztség által jóváhagyandó. Ennek vagy a' felette álló tartományi kormányshéznek minden évben a' bevétel', kiadás' és költség vetés' részletes kimutatása beküldendő, 's engedelme nélkül sem fizetések nem történhetnek, sem a' lakosokra adó ki nem vettethetik."

Maga Bécs városa 1783-ban nyert új szerkezetet, mellynél fogva annak tisztikara megszűnt egyedül kormánytisztség lenni, hanem polgári hatósággá lett, mellynek három senatusa polgári, büntető és igazgatási ügyek' intézésével bízott meg. Mind a' három senatusnak együtt véve elnöke a' polgármester, mindegyiknek külön egy egy alpolgármester. E' polgármesterek a' községi választmány vagy is a' külső tanács által választatnak 's a' kormány által négy évre megerősítenek, melly megerősítés ez idő elteltével új választás nélkül is megújíttat k. Újabb rendeletek szerint e' hivatal' betöltése végett a' városi tanácsnak hármass választása előterjesztendő. A' tisztikar-

nak többi tagjai is a' kormány helybenhagyása mellett a' külső tanács által választatnak, ezt pedig, mely jelenleg több mint 400 tagból áll, a' polgárság választja 's jogai az említett választásokon kívül, a' beligazgatásbani részvét és a' tisztikar' eljárása feletti ellenőrködés.

Elbúcsúzván a' német szövetségtől, lássuk egy rokon népfaj municipális életét. A' németalföldi királyságban divatozó községi szerkezet olly szoros kapcsolatban áll a' tartományi (provincialis:) rendek' szerkezetével 's hatóságával, hogy szükségesnek tartjuk ennek is rövid rajzát előrebocsátani, annál inkább, minthogy mi ránk nézve, megyei szerkezetünkkel egybehasonlítása tekintetéből kétszeresen érdekes. ¹⁾

A' régi németalföldi köztársaság, mint tudva van, hét szabad és független, de egymással a' helytartóul elismert orániai herczeg és az országos rendek' kormánya alatt szövetséges státusokból vagy tartományokból állott. Minden tartománynak külön kormánya a' tartományi rendeknél volt, 's ezeknek küldöttei alkották az országos rendek' gyülekezetét. A' városok ekkor szinte függetlenek voltak ugyan belügyeik kormányában, de ezt önmagát kiegészítő magistrátus intézte; a' falusi községek vagy épen semmi, vagy igen csekély befolyással voltak a' közügyekre. Így állottak a' dolgok' a' francia berontásig, melynek következtében a' németalföldi tartományok és községek is francia lábra állítottak, de 1815-ben felállítatván a' németalföldi királyság a' hajdani tartományi és községi rendszer is czélszerű módosításokkal helyre állítatott. A' tartományi rendeket három osztály választja ú. m. a' nemesség, mely e' célra minden tartományban úgynevezett lovagcollegiumot képez, a' városok és a' falusi községek. A' városi követeket a' hatóságok választ-

¹⁾ Über das Provincial- und Cammeralsystem in den Niederlanden von P. P. Bosse Adv. zu Amsterdam, Kritische Zeischrift für Rechtswissenschaft und Gesetzgebung des Auslandes. 7-ik kötet 1835.

ják; a' falusi községek választás végett minden tartományban több kerületekre oszlanak, mellyek' mindenikében a' lakosok 12 választót választanak. Ez első választásnál minden földbirtokos bir szavazattal, kia' tartományok szerint különböző, 10 — 50 ft. egyenes adót fizet; választó, pedig csak az lehet, ki 60 — 150 fttal adózik a' státusnak.

A' tartományi rendek' hatásága kétféle, vagy egyetemes érdekű ügyeket illető, ezekben határozataik a' központi kormány' helybenhagyásától függnnek, vagy csupán a' tartomány' érdekeire vonatkozó, melly ügyekbeni végzéseiket a' kormány csak úgy semmitheti meg, ha törvénybe ütközők vagy a' státusra nézve kártékonyak. A' tartományi törvényszékek' biráinak megürült helyeire három egyedet kijelölhetnek, az országos rendek' gyülekezetébe követeket választanak, de nekik utasítást nem adhatnak. A' tartományi rendek' tagjai fizetéstelenek, csak utazási költségeik' megtérítésére határozottatott bizonyos summa. Hivatalban hat évig maradnak, minden évben egy hatod rész esvén új választás alá. Évenként egyszer gyűlnek egybe, rendkívüli esetben csak a' király rendelkezése. De mindennapi ügyek' igazgatására 's a' törvények' folytonos végrehajtására a' rendek magok közül választmányt neveznek, kiküldött rendek nevezet alatt; a' tagok' száma 5 — 7; fizetést húznak. A' mennyire lehet aránylag a' három rendből választatnak 6 évre, minden évben egy tag esvén új választás alá.

Mind a' tartományi, mind a' kiküldött rendek' elnöke a' király által nevezett kormányzó. Ezt illeti a' felügyelés és ellenörködés a' helybeli hatóságok felett, ezeknek törvénybe ütköző tényei ideiglen, a' király eldöntéséig, felfüggesztheti, a' rendeket egybehíja, a' tárgyalandókat eléadja, minden évben a' tartomány állapotáról, az utolsó ülések óta folyt igazgatásról 's egyéb fontosabb eseményekről szóló körülményes jelentést a' tartományi rendeknek is előterjeszt, a' királynak is felküld. Ezek a' tartományi szerkezet fő vonásai, lássuk már most a' községi rendszert.

A' városi és falusi községek hasonló hatóságok alatt állanak, csak a' választás' módja és azoknak hatásköre különbözik. A' község' képviselője a' tanács, kormányzója a' magistrátus. A' tanácsot városokban bizonyos adómennyiséget fizető lakosok által választott collegium választja. E' választó testület' tagja csak az lehet, ki négy annyi egyenes adót fizet, mint a' mennyi egyébiránt szavazati képességet ad. Számuk a' város nagyságához képest különböző, de aránylag igen csekély, úgy hogy Amsterdamban 220,000 lakos közül csak 80 választja a' városi tanácsot. Minden évben e' választó collegiumnak fele hivatik egybe a' tanácsban netalán megürült helyek' betöltésére; mert, a' mi különös anomalia, a' városi tanács' tagjai holtiglan maradnak hivatalban, holott a' tisztikar' tagjai, sőt a' falusi községek' tanácsai is csak hat évre választatnak. Ez utóbbiaknak tagjait azonban nem a' lakosok, hanem a' tartományi rendek választják a' földesuraság által kijelelt egyedek közül. A' falusi lakosoknak ezen kizáratása a' községi ügyek' igazításából szinte furcsa ellentétben áll azon jogukkal, minél fogva kerületenként a' tartományi rendek' választásába befolynak.

A' tisztikar városokban áll polgármesterből és 2 — 4 közbiróból (Schöffen, Wethouders) falukban polgármesterből és két ülnökből. Városokban ezek a' király által neveztetnek a' tanács tagjai közül; a' polgármester különös esetekben a' tanácson kívül is. Falukban polgármestert a' király tetszése szerint, ülnököt a' tartományi kormányzó a' tanács' kebeléből nevez. A' földesuraságnak szabadságában áll a' polgármesteri hivatalra a' királynak egy személyt ajánlani.

A' községi tanácsnál van a' törvényhozó vagy is tanácskozó 's határozó, a' tisztikarnál a' végrehajtó hatalom. A' községi ügyek' igazgatása mind a' kettőt együtt illeti, de a' tartományi rendek' felügyelése alatt; ezeknek megerősítése kívántatik az esztendei költség vetés' megállapítására, új községi adók' kivetését pedig csak a' király a' tartományi rendek' meghallgatása után enged meg.

Abban hogy a' községek inkább a' tartományi rendek, mint a' központi kormány felügyelése alá helyeztetnek, a' németalföldi szerkezet mások felett kétségen kívül elsőséggel bír, mert természetes, hogy amazoktól a' szükséges ellenőrség kevesebb késleltetéssel 's költséggel, 's a' helybeli körülmények' szorosabb ismereténél fogva jobban kitelik, mint a' távol eső 's különben is országos gondokkal terhelt ministeriumtól.

A' *belga* tartományi szerkezet ¹⁾ újabb időkig hasonló phasisokon ment keresztül, mint a' németalföldi, de midőn Belgium 1830-ban a' társországtól elszakadt, az új alkotmány a' tartományi rendeknek is új törvény általi alakítását rendelte. E' törvény a' kamarákban hosszabb vitatkozások után végre 1836-ban létre jött 's kihirdettetett. A' németalföldi szerkezettől leginkább abban tér el, hogy a' tartományi követek nem három külön rend által, hanem vegyesen minden bármely osztálybeli, 's kamarai követ választására jogosított polgár által választatnak, ennél fogva nem is tartományi rendek, hanem tartományi tanács nevet viselnek. Jogaik és kötelességeik hasonlóak a' németalföldiekéihez; egy évben egyszer gyűlnek egybe mint ezek, a' folyó ügyek' igazgatását állandó és fizetéses küldöttségre bízák, a' törvény és a' határozatok végrehajtására a' kormány által nevezett tartományi kormányzó ügyel 'sbt. Említésre méltó a' belga törvénynek azon rendelete, mi szerint amaz állandó küldöttség' tagjainak 3000 francra menő fizetéseknek fele ki nem adatik rendszeren, hanem úgy nevezett *fond de présence* (megjelenési pénztár) alakítására szolgál, melly minden harmadik hónapban valamennyi tag között, az ülésekbeni megjelenésök aránya szerint, osztatik el. Fontosabb határozatok itt is a' király helybenhagyásától függnek, de ha ez negyven nap alatt meg nem érkezik a' nélkül is végrehajthatók. A'

¹⁾ Das neue Provincialgesetz des Königreichs Belgien vom 31-ten April 1836. Dargestellt von Mittermaier. Kr. Zeit. f. Rechtswissenschaft. 9 Band. 1837.

tartományi tanács magának választ elnököt, ülései nyilvánosak, de az elnöknek, a' kormányzónak vagy öt tagnak kivánságára az ülés titkossá változhatik. Az állandó küldöttség' elnöke a' kormányzó.

Átmegyünk a' községi szervezetre. ¹⁾ A' mai belga királysághoz tartozó városok ugyanazok, mellyekben a' községi szabadság' elve már a' középkorban legerősb gyökeret vert, később a' spanyol és ausztriai uraság alatt is megtarták a' belga városok, noha kevesebb szabadsággal, ezer alakú 's árnyéklátú egyediségöket. A' városi hatóságok czímei, eredete, egymáshoz viszonyai, hatásköre, a' kormánytól 's a' néptől függése csak nem minden városban más meg más vala, minél fogva nehéz, sőt nekünk hely' szűke miatt lehetlen, azok' szervezetének egyetemes képét rajzolni. II. József császár kísérlete e' tarka sokféleségbe némi egységet, egyformaságot hozni, a' városok régi előjogaikhoz ragaszkodásán hajótörést szenvedett. Később a' franczia köztársasággal, utóbb császársággal, végre Hollandiával egyesülvén, a' községi rendszer hasonló alakot öltött Belgiumban, mint azon országokban mellyeknek kiegészítő részévé lön, de az 1830-diki forradalom abban is új változtatást okozott. Az ideigleni kormány már oct. 8-kán 1830-ban kibocsátott decretuma által a' községi szervezetnek egészen a' nép' választására alapítását rendelte. Minden polgár, ki bizonyos csekély adómennyiséget fizet, vagy szabad kérészetet üz megválaszthatónak, polgármester, bírák 's községi tanácsosok titkos szavazással elválasztandóknak nyilvánítottak, a' kormány helybenhagyása egyikre sem kívántatván. A' községi hatóságok' fontosabb ügyekben csupán a' tartományi tanács' befolyása 's felügyelése alá he-

¹⁾ Das belgische Gemeindegesetz vom 30-ten März 1836. Dargestellt und geprüft von Mittermaier Krit. Zeitsch. für Rechtswissenschaft und Gesetzgebung des Auslandes. Band 8. 1836.

lyeztettek. Az ideigleni kormány által felállított ezen általános elveket utóbb a' belga alkotmány is helyben hagyta, de minthogy a' hollandi uraság alatt divatozott részletes törvények 's rendszabályok ezen elvekkel sokban meg nem fértek, új községi 'törvény' hozatalára sürgető szükség vala. 1833-ban csakugyan előterjesztettek a' ministerek egy törvényjavaslatot, de ezt a' kamarák, mint olytat, melly által a' községeknek elvben megállapított függetlensége, a' kormánynak mind a' hivatalok' betöltésére, mind a' község' igazgatására nézve fentartott szerfeletti befolyásnál fogva gyakorlatban eltöröltetnék, félrevetették. Ezt hosszas alkudozások követték kormány és kamarák között, míg végre mint a' két részről tett módosítások 's engedmények után az 1836-diki törvény létre jött. Ez által a' választók' censusa 2000 lakossal bíró városokban 15 francra állapítatott meg, de ez a' népességhez képest 100 francra is emelkedik, úgy hogy például Antwerpenben 72,962 lakos közül csak 2740, Brüsszelben 93,574 közül csak 4700, Brüggeben 41595 közül csak 541 'stb. bir választási joggal. Ezek közül és ezek által választatnak a' községi tanács' tagjai 6 évre, mert minden harmadik évben fele esik csak új választás alá. A' községi végrehajtó hatalmat ú. m. polgármestert és közbirákat (échevins) a' király nevezi a' tanács kebeléből szinte 6 - évre. A' községi tanács a' polgármester és közbirák' testülete által hívatik egybe valahányszor a' szükség vagy a' tagok egy harmada kívánja. Olly ülések mellyekben a' községi vagyont, jövedelmet és számadást illető ügyek tárgyaltnak nyilvánosak. A' tanácsot a' községi érdekekről gondoskodás és a' felsőbb hatóságok által elébe terjesztett tárgyak feletti tanácskozás illeti. Határozatai a' törvény által kijelelt 8 - féle esetben, midőn t. i. községi vagyont illető és maradandó eredményű tény forog kérdésben, a' tartományi tanács' véleményének 's királyi helybenhagyásnak van alája vetve; más tíz kevesbé fontos, de még is nevezetes esetekben csak a' tartományi tanács' helybenhagyása kívántatik meg,

melly ha megtagadtatnék a' község a' királyhoz folyamodhatik. A' községi hatóságon túl fekvő, vagy a' közérdekkel ellenkező határozatok' végrehajtását a' kormányzó felfüggesztheti, melly felfüggesztés, ha negyven nap alatt a' tartományi tanács állandó küldöttsége által helyben nem hagyatik, erejét veszti. Törvény ellenes végzéseket a' király megsemmíthet.

Városi jegyzőt 's adószedőt a' tanács nevez ki, de azokat csak a' tartományi küldöttség helybenhagyásával bocsáthatja el. Rendőri biztost a' király nevez három egyed közül, mellyek' kettejét a' tanács ajánlja, egyet a' polgármester és közbirák' testülete. Ezen testületet illeti a' város' kormánya és a' törvény' 's felsőbb rendeletek végrehajtása. Az esztendei költségvetést a' tanács készíti el, de abba bizonyos törvény által meghatározott községi terheket minden esetre felvenni köteles. Ha új községi adóra a' kormány engedelmet adott, kivetését a' községi tanács eszközli 's ennek eredménye közé tétetik, hogy kifogásait mindenki előadhassa, mellyek felett a' tartományi küldöttséget illeti az ítélet.

(Folytatása következik).

LUKÁCS MÓRICZ.